

NHÂN-DÂN-DẠI-ĐIỀU

Mấy lời thỉnh cầu của nghị-viên Thanh-hóa về nạn bão lụt mới rồi.

Thanh-hóa le 26 Septembre 1928

Nhân-dân-dại-diều tỉnh Thanh-hóa... (text continues)

Kính-trình Quan-Không

Trên báo mới số 10 ngày 21 Septemb...

Giao đồng thời mạnh nước để hối...

Số tai-hại về nhân vật thuyền nhà...

Về các phủ huyện Trung-châu và...

Vì việc dân tài, chúng tôi phải...

1- Xin xét rõ các số nhân vật...

2- Những làng nào bị hại về trận...

3- Xin xét những khu ruộng nào...

Nay kính trình

BÀN BÁO KHAI SỰ

Gần đây anh em rầy ráo, nhiều người muốn mua từ số...

Tiếng dân cần cáo

chúng nó chạy vào rừng trốn. Con...

Kỳ giả là một người tri môn tại...

Sau đến việc ông Đồ. Ông 12 tuổi...

Toa-trưởng đọc lại mấy đề khẩu...

Lời Công-tố của Biện-ly cũng...

Sau đến trạng-sư Monin lên hiện...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

20 Sept. Trạng-sư Monin n'án hiện...

Việc ông Lar hồi trước. Ông 18...

Về đề thư nhất thì ông niệm rằng...

Sau đến việc ông Đồ. Ông 12 tuổi...

Toa-trưởng đọc lại mấy đề khẩu...

Lời Công-tố của Biện-ly cũng...

Sau đến trạng-sư Monin lên hiện...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

Ngày 21 Septemb hăng Michelin...

là ma tinh giảm đi được, cũng thái...

PHAN-THIỆT

An cướp khát to

Đêm hôm 27 Sept. đây. ở Lagi...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

Kể nước ta thì ông này cũng thất...

đưa ban ngày một cách giê gôm...

NGHỆ-AN

Cũng có tài bóc lột

Chánh lũng B. S. là Na. Tr. Kh...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

Mong cho quan trên biết đến mà...

nhơn mình học được. Con như xe...

Vụ án "khuê" này đã có câu...

Đã trong bài đình chánh. ông...

Nơi này lại là nếu ông vô tội thì...

Thôi, tôi với ông không oán...

Một cái án mạng ghê gớm

Nơi đây ở làng Đông-thôn, tổng...

Người làng ở có người chán...

Về đến buổi trưa là chủ vợ tên...

Hôm sau trên quan Phủ xử tại...

Có một đứa trẻ làm là vợ...

Hôm sau trên quan Phủ xử tại...

Có một đứa trẻ làm là vợ...

Hôm sau trên quan Phủ xử tại...

Có một đứa trẻ làm là vợ...

Hôm sau trên quan Phủ xử tại...

PHỤC-SINH

(XÃ-HỘI TIỂU-THUYẾT)

Diễn giả: HOA-TRUNG

Số 11

CHƯƠNG MƯỜI BẢY (tiếp theo)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

... và anh em... (text continues)

HẢI-ĐÀM

Bảng giá nghìn đồng

Một hôm, câu bé con quan huyện Hải được máy to giấy loại định vẽ một chiếc thuyền.

Bà huyện trông thấy quả này: Sao con đại thế, lấy chữ đức Thành mà chơi à? Con phải biết: trong tờ giấy này, mỗi một chữ là một ngạ đồng bạc của nhà ta đó. Nói xong đại ngay lấy tờ giấy, bé lấy ngay cái xương sườn... Câu bé khóc to lên, vừa khóc vừa nói: « Mẹ nói lừa tôi? Một chữ một nghìn đồng ư? Chẳng đáng một đồng kêm 1 »

Bà huyện vừa xoa đầu câu bé vừa dỗ dành: « Sao con, tôi hôm qua, thấy lý làng X vào nhà bà huyện một nghĩa đồng để xin thầy con chữa cho có một chữ « K am » vào tờ bìa bàn chải-dùng. Thầy con bảo sẽ sấm hoa bốt cho mẹ và mua giấy, mua cho con nữa, con quên rồi ư? »

Câu bé nghe nói đến giấy-mũi sường quả, miệng đương méo mả tròn lại ngay.

Hồng-Lam-thi-nh-ly-Nhi.

ĐỌC-GIẢ LUẬN-ĐÀN

Bàn về mê-tin

Thế nào gọi là mê-tin? Mê-tin là tin mọi điều gì mà không phân biệt được cái hay cái dở của điều ấy. Lòng mê tin thì một mà, để mê tin thì nhiều như: mê tin thần quyền, mê tin khoa học, mê tin lý tưởng v.v. Mê tin là một cái tật xấu chung của nhân loại, khó gì biết từ bao giờ để lại đến nay, nhưng chúng ta dám quyết rằng mê tin không bao giờ mất được.

Bác sĩ Gustave le Bon bàn về mê tin cũng nói: « Mê tin không mất được là vì mê tin cũng như sự « sợ hãi và đau đớn đã thành mọi cái phần tử trong tâm linh nhân loại rồi... »

Lúc đầu khoa học mới xuất hiện người ta đã tưởng rằng mê tin sẽ bị sự phát minh của khoa học tiêu diệt đi. Không ngờ mê tin thần quyền tuy có phần giảm, mà mê tin khoa học, mê tin lý tưởng lại phát triển ra, mà cũng mạnh mẽ, cũng phát triển như những mê tin trước, nên biết lòng mê tin không thay đổi được, chỉ có thể thay đổi điều mê tin mà thôi.

Tại làm sao lại không phân biệt được cái hay cái dở của điều mê tin? Là vì mê tin có cái mãnh lực thuộc về « thời miên thuật » (hypnotisme) đó làm cho những người mắc phải trong vòng nó như say, như mê, mất cái trí khôn phán đoán, rồi nó sử dụng thế nào cũng nghe cả. Cho nên cái những người đứng ngoài vòng mê tin mới xét đoán được điều mê tin hay dở thế nào cũng vì một lý do duy nhất là mê tin của người khác.

thế giới chưa từng thấy mà nay dân-chủ nước Pháp thành lập.

Ông Tôn-trung-Sơn biết cái lòng mê tin của đồng-bào, nên xướng lên cái chủ nghĩa « an-dân » (an dân quyền, dân sinh) mà thoả lòng nó lệ cho nước nhà.

Mãnh lực của mê tin làm sao mà được những người mắc vào trong vòng nó như vậy, có lẽ nên có khi nó sử dụng được làm việc lạ lùng, như có người vì mê tin mà quên sống sống, quên của cải, quên cả thân mạng nữa. Mà sự cũng kỳ, mê tin đã có cái tính chất làm mê hoặc nhau loại thì đáng lẽ cái kết quả của mê tin loan bầy cả, thế mà mê tin cũng đã giúp nhân loại làm được lắm việc hay. Hãy xem lịch sử thế giới thì lấy từ đời xưa cho chí đời nay, từ phương đông cho chí phương tây, biết bao những chuyện anh hùng, hào kiệt, những việc cái tạo thời thế, xây đắp văn minh, phần nhiều gốc ở mãnh lực mê tin mà ra.

Đời nhà Đường có người mê tin đạo Phật, liều mình chẳng quản xa xôi, vượt Tây-tang qua Thiên-trục (Lũn-độ) đem kinh Phật, cốt Phật về, mà từ đó về sau đạo Phật mới thịnh hành ở Việt-đông.

Vì mê tin khoa học mà bác sĩ Bergonié nước Pháp quên những sự nguy hiểm, những sự đau đớn, liều mình nghiên-cứu quang-chất, chữa bệnh ung-thư (cancer) (Bac-til Bergonié sau bị quang-chất bắn tới tay, thối chân, mổ đi mổ lại nhiều lần, mới chết độ vài năm nay).

Cũng vì mê tin khoa-học mà hai phi-tướng nước Pháp là Ungesser và Coli phải bỏ mình trong lúc cỡi máy bay qua Đại-tây-đông.

Dân-tộc nước Pháp vì mê tin cái chủ nghĩa bình-dã g-tự-do mà có cuộc Đại-cách-mạnh.

Dân-tộc Nga vì mê tin chủ nghĩa xã-hội mà mới có cuộc cách-mệnh của vô-sản-giai-cấp.

Dân-tộc Tàu thì mê tin cái chủ nghĩa tam-dân mà có hi sinh cho thoát được cái ách nặng lệ-cương.

Xem một vài cái thí dụ kể trên kia cũng đủ biết cái mãnh lực mê tin có khi xui nhân loại làm được lắm việc kì diệu động địa, nhưng muốn có cái kết quả như vậy không phải là dễ, trước phải biết cách lợi dụng nó đã.

Cuối thế kỷ 17 và đầu thế kỷ 18 dân-tộc nước Pháp, vì tức giận quân quyền áp chế, mê tin những thuyết tự-do, bình đẳng của Mãnh-đức-Lô-thôn làm rồi, cuối thế kỷ 18 có mấy tay thủ-xướng khởi đầu phong trào mê tin đó, gây nên một cuộc cách-mạnh ghê gớm, lịch sử

thế giới chưa từng thấy mà nay dân-chủ nước Pháp thành lập.

Ông Tôn-trung-Sơn biết cái lòng mê tin của đồng-bào, nên xướng lên cái chủ nghĩa « an-dân » (an dân quyền, dân sinh) mà thoả lòng nó lệ cho nước nhà.

Mãnh lực của mê tin, cách lợi dụng cái mãnh lực ấy chúng ta đã biết rồi, bây giờ nên xét qua cái hiện tượng mê tin ở nước ta thế nào?

Như đã nói trên kia, mê tin là một cái tính chất chung của nhân-loại, cho nên người nước Nam mình cũng không thoát khỏi vòng mê tin. Trước kia người mình chỉ biết mê tin thần quyền, ngoài những sự dị đoan, bầy càn nhiều lắm, thì có một đôi việc cũng đáng ghi nhớ như chuyện hàng ngàn hàng vạn người liều mình chịu chết cho đạo thiên chúa; lại như năm ngoái ở Huế, có vài ông hòa-thượng lên hỏa đàn tự-hóa.

Từ khi phong trào Âu Mỹ tràn qua thì người mình cũng đã có kẻ mê tin chủ nghĩa dân-tộc chủ nghĩa dân quyền v.v.

Lịch sử hiện tại mê tin ở nước ta đại khái là thế; cái kết quả xem qua thì chưa lấy gì làm mỹ mãn cho lắm. Hoặc giả là cách lợi dụng mãnh lực mê tin của dân ta chưa nhằm đường hay sao? Xin dành phần chi ấy cho những bậc thức giả trong nước.

Tôi chỉ xin nhắc lại một câu rằng: cái mãnh lực mê tin là một cái bảo vật mà ông Tào đề dành cho ta đó chẳng ta nên biết dùng cho phải đường qua mà hoá cái.

Hải-đàm

LỜI CẢM ƠN

Bản báo có tiếp được các tranh và sách của các ngài gửi cho như sau này:

I - Bộ tranh về lịch sử nước ta, 32 tờ, của hiệu Quảng-vạn-Tuấn, 120, rue Bonnal, Haiphong.

II - Câu chuyện Nhật trình của ông Hoàng-thị-Chau, in tại nhà in Xưa-nay, Boulevard Bonnard, Saigon.

III - Cửa quan Hải-kịch của ông Lương-thanh, in tại nhà in Kim-khue, Hanoi.

IV - Diên-núi cảnh mai, luận lý tiền-thuyết của ông Nguyễn-tử-Siêu, in tại nhà in Long-quang, Hanoi.

Bản báo xin cảm ơn TIẾNG-DÂN.

PHỤ NỮ DIỄN ĐÀN

Đối với ý kiến của chị B. H.

(Tiếp theo)

Nay thật thời thế biến thiên, nhân tâm nan trắc, chị em ta so với nước người không những thua tài thua sức, mà đến trí thức phẩm hạnh cũng kém lép vế thua xa; muốn bồi bổ thái k ông thế lấy vài quyển nữ huấn nữ tác làm thước ngọc khuôn vàng, nhưng cũng không thể lấy « bình đẳng, nữ quyền » làm linh đơn bửu kiếm được. Trí não đã kém lên lại sinh nhai quần bách, nếu không gào cùng nhau gồm công góp của, bàn giải bàn khôn, đặng đấu dất nhau lần bước theo người; mà thấy người giải phóng cũng nhép môn giải phóng, thấy họ nữ quyền cũng năn nường nữ quyền, thì làm sao nên nổi. Xin hỏi cái nữ quyền ấy phỏng có làm được thêm no bụng giúp được thêm khôn người, cứu vớt cho ra khỏi vòng chuyển thế này không? Hay là đến khi đã quyền rồi thì bụi tre cũng cứ găm con cóc.

Còn nói rằng chị em đồng bào ta đều là vô nghề nghiệp cả, câu ấy cũng quá đáng; so với chị em các nước văn minh thì mình làm lung tung nhiều hơn, dẫu chỉ chỉ có phần vất vả, cũng vì công nghệ thương nghiệp chưa sớm mở mang. Cái trí học thuật của quốc - dân đương còn mông mênh. Nếu nay chị em ta gắng sức học hỏi, làm văn làm sách, giúp của giúp công thì chắc chẳng bao lâu cũng thấy được cái hiệu quả đáng vui lòng. Nếu cứ giữ theo tánh xưa mai chày trên chiếu lười chơ dưới với hai cái thúng thì cũng đáng buồn thật. Em nói cho chị cười, mà cũng đừng tưởng con gái là toàn vô nghề nghiệp xưa kia còn đương đại dốt, thế mà nhiều bà đi sớm về khuya cũng đã giúp đỡ được ông giải lương thiện này làm nọ cho vừa lòng ấu sự với nấu kính thay; huống chi ngày nay lại có những hạng như chị em ta nữa, có lo gì cơ đồ e-âng chóng về vàng mà phải với nữ-quyền bình đẳng. Chỉ như « an hạp của gia đình ra cho để cười, chớ con gái ước nhà có đầu lại lệ thế, em tưởng là không đáng vậy. Không phải khi nào có cấp bằng nữ quyền thì khi ấy mình mới có thể học cho có trí thức, lập cho có nghề nghiệp, xem xét việc thế gian cho có lịch duyệt; cứ như hiện thời, chưa tư báo gì mà chị em nhiều người học được, làm được, lịch duyệt được; nhiều khi có quá, mà quá « tệ » nữa như chị nói danh chông vũ đầu, có giáo gia văn vai ông giáo lang sa nọ vừa đi vừa trò chuyện chơi v.v. Như thế thì nữ quyền không phải chính là hoàn thuốc giải mê, cũng không phải là tiếng chuông cảnh tỉnh được.

Thôi, em xin thưa với chị hoàn cái quyền của ta mà đòi cái quyền của quốc-dân ta trước đã. Xong đâu vào đấy, em và chị, chị em ta sẽ càng nhún nhún lưng bần đốn ông mà đòi lại nữ-quyền thì phỏng có muốn gì?

Vị khí xưa bà Trưng và bà Triệu đương lúc non nước làm than, non dân lao khổ, chẳng chịu đem tài sức ra mà cứu loạn với nguy, cứ một mặt nằm thượt mà một hai ba bốn đòi phải trả nữ quyền cho ta đã rồi mới đi cưu, thì không biết cái cảnh tương tự ra làm sao đây nhỉ? Nếu hai bà đã trước biết thoát vòng chuyển thế thì luận lập con quyền, thì chị em ta ở vào cái t'oi đại nữ-quyền này với chị mà giải thoát. Nói rằng ngày nay phong trào nữ-quyền lan khắp cả thế giới, ta ở trong buổi giao thời há chẳng nên bắt chước các nước anh chị hay sao? Câu ấy nghe ra cũng có lý, mà xét lại cũng không nhắm. Tinh thế của mỗi nước có khác nhau, cảnh ngộ cũng nhân đó mà khác; lược lược đương thua sút người ta nghìn dặm, ta không thể một buổi mà học hết của người, nếu khiến đem cái văn minh của người mà để lấp tức vào trong cái óc tài tâm của ta liền thì sao được. Vẫn biết có người thông thái được, nhưng những hạng người đó được mấy người? Phương chi trong khi bắt chước cũng có cái nên cái không, trong khi học cũng có cái học sau cái học trước, nếu cái gì cũng học cũng bắt chước một lần thì không làm. Nếu bây giờ chị em ta không tinh anh mà có cho được nữ-quyền, giữ sự không tí gì là hại, thì phỏng có lợi cho nước ta gì? Nếu cái gì cũng nên bắt chước, cũng phải bắt chước một lần cho khỏi sút nước gì, thì sao chẳng nhân lúc này mà ra công vận động luôn cả cái chủ nghĩa « độc thân » như bên Anh luôn thế.

Nói vậy không khỏi chị sẽ biểu cho em cái đại danh là « thù cựu » là « ưu thời » thế nào mặc giàu em cũng xin cảm tạ; chỉ như thời buổi này nghĩ cũng đáng cười, làm. Bọn máy râu bây giờ họ cũng đã no cái quyền ấy rồi. Đến bây giờ thấy nước võ họ cũng buồn nom

giống nước, thấy non trời họ cũng hết ước về non, không những nay họ không muốn ngăn cản ta đâu gì mà em e rằng, nếu chị em ta mà có ai ngăn gió đón mưa, bốn nam lầu bắc, thì họ cũng đành ôm gói theo sau đó chị 9. Xem tình thế cũng đủ biết, mình không đòi chủ đòi lợi sẽ vui lòng trả lại liền. Song em có đại chí mà gấp.

Chị đã vì chúng em mà đã giải thờ văn than, em đây cũng vì chị mà bực bực bấy nhiêu lời, xin chị miễn chấp. Còn về cái đại ý muốn được « phụ nữ tập chí » thì em rất là hoan nghênh. Nhưng em ước ao rằng cái Tập chí này mục đích sẽ là tăng thêm trí thức, bồi bổ đức hạnh mong sau này sẽ được hiểu rành rành ra mà vận xoay xã-hội, cứu vớt giang sơn khỏi vòng nước vu sóng vủ; chớ không nên làm cơ quan để bình vực cái nữ quyền.

Tôn nữ HỮNG ANH
giao An-Cựu

Khách Phát-Mat-Rất-Nhân

Hiệu buôn bán thuốc nam
thuốc bắc của người Việt Nam

HIỆU PHO-GIA-TUẤN
Phố Phúc Kiến số 47 - HÀN I
Giấy nói số 614

Bản hiệu chuyên buôn bán các thứ thuốc nam, thuốc bắc đã hơn trăm năm nay; có đủ hàng bán cất và bán lẻ. Hàng đã tốt giá lại phải chăng.

Bản hiệu muốn chân chính thương giới nước nhà nên có đặt chỉ điểm mọi nơi để dễ đường giao thiệp. Vậy mong rằng các ngài để ý chiếu cố đến bản hiệu. Một là các ngài giúp đỡ bản hiệu, hai là các ngài giúp cho thương giới nước nhà trong buổi khó khăn này.

CHI ĐIỂM ở BÌNH-KÔNG chuyên mua các vị thuốc bắc xuất sản tại Lào. CHI ĐIỂM ở HUẾ vừa bán thuốc sống thuốc chế, bán sỉ bán lẻ.

Hiệu-Vinh-Tường
AN-NAM - Phố Gia Long - HUẾ
PHỐ GIA TƯỞNG Kinh-cao.

NÊN CHÚ Ý

Ta muốn bảo tồn hiệu sách ở chôn Kinh-Đô này để tiện khi cần dùng sách, vờ thì mua liền, khỏi mất thời giờ chờ đợi; vậy ta hải đèn nhà-in ĐAC-LAP; có bán đủ cả sách, vở, giấy, mực cũng đó dùng cho các phòng-giấy và trang-học. Các tỉnh xa thì gửi thư về, để bỹ:

IMPRIMERIE DAC-LAP

BUI-HUY-TIN & Cie
Rue Paul Bert, HUẾ (Annam)

cuối. Chẳng hạn ngày tình thơ ỹ thì đưa con ấy có lẽ là con của chúng nhưng mà chưa chắc mười phần, có hai có ba báo rằng trước kia ngày đi thì nàng đã làm nhiều đứa con rồi cả làm rồi, « Nó cũng bần thần bất chấp như mẹ nó ».

Thế này có nói vậy thì chẳng ứng lắm, vì nghĩ thế thì chẳng phải là gì mình. Tuy nhiên chúng cũng muốn đi tìm mẹ con Ca-tiêu sa xem, nhưng vì nghĩ lại chừng mình con con cháu nhà họ nên không dám gì đi đâu gì. Rồi kể đó chúng lại quên hẳn ra, mà đêm đêm cũng không ngừng đến Ca-tiêu sa là người nào nữa.

Bây giờ sự tình có lẽ đem đến cái chúng phải kể ở 1.1 cái đầu tiên báo, để tiện, hiểu rõ những của mình, thì mà trong một năm nay chúng mới cái ai lại lên lưng mà nói về những người khác. Nhưng chúng cũng chưa nhận ra cái tội ác ấy đâu, chỉ nghĩ rằng cái tướng tàn ác gì mà trước cho Ca-tiêu sa cũng người trong sự đứng có mặt.

mạch đến lui lịch của nàng mà lại cái xấu hổ của chúng ra.

CHƯƠNG MƯỜI CHÍN

Khi Đê-mịch-tri ngồi trong phòng bầu-thăm để chờ khai thăm lại thì cái trạng huống trong tâm hồn chàng chính như đã nói trên kia, Chàng vẫn ngồi gần cửa sổ, cứ hút thuốc, luôn mãi, còn họ nói chuyện ở một bên mà chàng chẳng hề nghe đến.

Bắt lái buôn thì chỉ ngồi tưởng tượng lại cái cách chơi bời của Si-miên-cốp trước khi chết, rồi thỉnh thoảng lại làm tức khen thầm rằng: « Chao! lão ấy chơi theo lối Tây-bà-lợi-à, lão ranh thật, lại chọn được con đẹp nhất một nghe.

Ông Hội-trưởng bầu thăm thì nói rằng việc này theo chế ở cách giám định, còn Đê-rô thì cứ nói dần nói dần thuộc lại người đó-thật là hai người cười ầm ỹ cả phòng.

Khi đến tư-ý của một các ông thăm-phản ra lại thì Đê-mịch-tri

giật mình, hổ nhiên sinh ra sự hãi tưởng như mình đã thay địa vị thăm phán xuống địa vị người bị-cáo rồi. Cả trong tâm hồn chàng sự nghĩ rằng mình là một đứa khốn nạn, không đáng trông mặt loài người nữa, nhưng vì lập quân đã cứ nên tuy nghĩ vậy mà đến khi bước lên bệ thì cũng đã vững vàng như thường, lại chỗ ngồi, treo kết chân lại rồi mà mới cái kính để chơi. Khi ấy mấy người bị-cáo cũng trở lại trong phòng.

Trên bệ bây giờ có mấy người mới nữa, đó là những người làm chứng. Đê-mịch-tri thấy Ca-tiêu sa cứ chú mắt nhìn mình bả to béo, ăn mặc đồ lụa và nhung, ngồi ở ghế trước, đến sau chàng mới biết rằng đó là mẹ trùm nhà Mát-lô-va vẫn ở xưa.

Bắt đầu thì hỏi đồng lý khấn-càng của người làm chứng. Hội đồng định rằng để họ tuyên thệ đã rồi hãy hỏi nên lại một mực sự lên làm lễ cho mấy người làm chứng và mấy người giám định luôn thể.

Tòa-trưởng mới lật cả mấy người làm chứng ra ngoài, chỉ để mẹ Kỉ liệp, là trùm thanh lâu ở lại. Mẹ làm bộ mỉm cười và thuật lại Si-miên-cốp đến nhà mà lần thứ nhất thế nào, lần thứ nhì thế nào, ông mua rượu đãi tất cả con gái trong nhà thế nào khi h' t liên ông giao chìa khóa cho Mát-lô-va, rồi lấy tiền thế nào. Sau hết mẹ nói thêm Mát-lô-va là con Si-miên-cốp thương hơn hết cả.

Mẹ trùm nói xong thì viên trạng-sư - người này là chân hậu-bộ thăm phán, tức đã lựa để biện-hò cho Mát-lô-va - hỏi rằng:

« Ý bà cho chi là thế này? »
« Con ấy tôi ưa nhất. Nó đáng điều sang trọng và biết nhiều cách lịch sự lắm, vì nó nguyên nuôi

nhà danh giá ra, có biết chữ Pháp nữa. Nó có hay uống rượu chẳng biết tình có đời không chứ cứ tới xét thì chưa khi nào nó làm bậy. Tôi cam đoan rằng nó đáng dẫn làm ».

Trong khi mẹ trùm khai thì Ca-tiêu-sa không hề liếc mắt đi nơi khác, chỉ chông chọc nhìn mẹ, sau nâng nhìn đến mấy ông bồi thăm, nhất là Đê-mịch-tri, khiến công-tê đã giật mình hơi sợ. Nàng nhìn công-tê lâu lắm.

Đê-mịch-tri cũng chông chọc nhìn nàng. Chông hồi tưởng đến hôm ấy, hình như nghe những tiếng giá lặc cắc dưới sông, công vành trăng liềm ở chầu trời mới hề, qua đám sương mờ mới tan nhìn ra rất mờ ám buồn rầu. Hai con mắt đen nhình của nàng trông chàng ngó có vẻ thất bĩ ai thăm đăm.

Chàng nói rằng:
« Nàng nhận được mình rồi », rồi tự nhiên nhồm ngay đây như tưởng chừng như nàng gọi. Nhưng

không, nàng có nhận được chàng đây đâu! Ca-tiêu sa thờ giấc mới cái rồi quay lại nhìn tòa-trưởng Đê-mịch-tri cũng thờ giấc và nghĩ rằng: « Nếu nàng nhận ra được ngay giờ thì còn hơn ». Khi ấy trong tâm

hồn chàng có cái cảm giác giống như khi đi săn gặp một con chim đã bắn bị thương mà phải giữ cho chết quách, vừa buồn bã, vừa thương tâm. Con chim bị thương vật cả ở trong túi rơm người đi săn thấy thế cũng nhường đau cho nó mà thương hai không muốn giết nó, nhưng cái lòng thì dục thì lại muốn giữ quách cho rồi.

Khi Đê-mịch-tri nghe lời khai các người làm chứng thì trong tâm trí chàng đương bàn toán như vậy.

(Còn nữa)

